

บทที่ 3

ผู้ประสานงานและอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน

โครงการวางแผนครอบครัวชุมชนในหมู่บ้าน ที่อยู่ในขอบเขตของการศึกษานี้ นอกจากจะประกอบด้วยหน้าที่และกิจกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว สิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งที่จะทำให้โครงการวางแผนครอบครัวชุมชนในหมู่บ้านดำเนินงานไปได้ด้วยความมีประสิทธิภาพ และประสพผลสำเร็จตามเป้าหมายก็คือผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งนอกจากจะอาศัยเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางของสำนักงานแล้ว ผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบงานนี้ก็คือ ผู้ประสานงานและอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน ผู้ซึ่งเป็นผู้ให้บริการแก่ชาวบ้านโดยตรง

บทบาท หน้าที่ และการทำงานของผู้ประสานงาน

ผู้ประสานงานเป็นส่วนสำคัญของสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชน ในการประสานติดต่อ และเป็นตัวเชื่อม ในระบบองค์การที่จะทำให้งานมีประสิทธิภาพหรือไม่ เพราะผู้ประสานงานไม่เพียงแต่ต้องเผชิญกับความตึงเครียดมากที่สุด ทั้งในการที่จะต้องประสานกิจการในหมู่บ้านซึ่งเป็นแบบดั้งเดิมตามประสาชาวบ้าน และอยู่ในอย่างกระจัดกระจายเข้ามาเป็นการส่งองค์การสมัยใหม่ รวมเป็นหน่วยงาน ทำแผนการดำเนินงานที่ได้รับทุนจากรัฐบาลและจากต่างประเทศ เช่น สำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชนแห่งนี้ และในการที่จะต้องเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญในการถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสารจากหมู่บ้านเข้าหาส่วนกลาง (สำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชน) เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการประเมินผลการปฏิบัติงานต่าง ๆ ตามโครงการ ที่มีผลต่อการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นความสำคัญอย่างหนึ่งของสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชน ก็คือ การคัดเลือกและการให้การอบรม ให้ได้มาซึ่งผู้ประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ที่สามารถทำงานได้ตามโครงการวางแผนครอบครัวชุมชน ดังกล่าว

การรับสมัคร คุณสมบัตินี้ และการคัดเลือกผู้ประสานงาน

เนื่องด้วยความสำคัญของผู้ประสานงานดังกล่าว วิธีการคัดเลือกผู้ประสานงาน และการกำหนดคุณสมบัติได้กระทำดังนี้

วิธีการคัดเลือกผู้ประสานงานระดับอำเภอ กระทำโดยการลงโฆษณา และประกาศทางวิทยุ ให้ผู้สนใจส่งใบสมัคร มาเพื่อทำการสอบข้อเขียน และการสอบสัมภาษณ์ โดยหัวหน้าหน่วยปฏิบัติการ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ และอนามัยอำเภอในเขตนั้น ๆ

ผู้สมัครจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้¹

1. ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ในวันรับสมัคร
2. ต้องมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่า ม.ศ. 3 หรือเทียบเท่า
3. ต้องมีพำนักเป็นของตนเอง
4. ต้องมีผู้ค้ำประกัน
5. ต้องมีภูมิลำเนาในเขตอำเภอที่ปฏิบัติงาน
6. ต้องเป็นผู้ที่ไม่เคยต้องโทษทางอาญามาก่อน
7. ต้องสามารถปฏิบัติงานให้กับสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชนได้เต็มเวลา

จากคุณสมบัติของผู้ประสานงานดังกล่าว มีข้อให้สังเกตว่าผู้ประสานงานต้องมีพำนักเป็นของตนเอง ซึ่งพำนักนี้ก็คือ รถจักรยานยนต์ เพราะเป็นพำนักที่มีสภาพความคล่องตัวสูง เหมาะสมสำหรับใช้เป็นพำนักในการเดินทาง โดยเฉพาะในเขตชนบท ในการที่ต้องกำหนดคุณสมบัติดังกล่าวนี้ก็เนื่องจากว่า ผู้ประสานงานมีหน้าที่จะต้องออกเยี่ยมเยียนอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดเป็นประจำทุก ๆ เดือน ซึ่งอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนจะประจำอยู่หมู่บ้านละ 1 คน นั้น ถ้าผู้ประสานงานไม่มีพำนักเป็นของตนเองแล้ว จะเป็น

¹ สำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชน. ระเบียบการว่าจ้างและการเลิกจ้างผู้ประสานงาน, คำสั่งที่ 10/2519 : 1 มกราคม 2519.

อุปสรรคอย่างมากต่อการปฏิบัติงาน แต่อย่างไรก็ตามเพื่อไม่ให้เป็นข้อจำกัดมากนัก สำหรับการคัดเลือกผู้ประสานงาน ทางสำนักงานบริการยังผ่อนผันให้สำหรับผู้ที่มิใช่คนสมัครรับงานเป็นพนักงาน แต่ไม่มีพาทะเบียนของตนเอง โดยให้ผู้ที่เหมาะสมนั้นใช้รถจักรยานยนต์ของสำนักงาน แต่ต้องวางเงินประกันเป็นจำนวน 5,000 บาท ซึ่งรายละเอียดเรื่องการให้ผู้ประสานงานใช้รถจักรยานยนต์แสดงในภาคผนวก ข.

ผู้สมัครที่มีคุณสมบัติครบถ้วน ผ่านการทดสอบ และสัมภาษณ์แล้ว จะได้รับการบรรจุเป็นผู้ประสานงาน ซึ่งสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชนจะกำหนดให้มีระยะเวลา การทดลองปฏิบัติงานเป็นเวลาไม่เกิน 90 วัน ถ้าปรากฏว่าได้ทดลองปฏิบัติงานแล้วมีความเหมาะสมก็จะได้รับการบรรจุแล้วก็จะได้รับบัตรประจำตัวผู้ประสานงาน

หมายเหตุ รายละเอียดเกี่ยวกับการเลิกจ้างผู้ประสานงาน และระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ประสานงานแสดงในภาคผนวก ข.

ในปัจจุบันในเขตภาคเหนือของประเทศไทย (ธันวาคม 2523) มีผู้ประสานงานทั้งหมดเป็นชายจำนวน 49 คน ใน 49 อำเภอที่เปิดดำเนินการ¹ และเป็นคนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น

การฝึกอบรมผู้ประสานงาน

เมื่อได้ตัวผู้ประสานงานแล้ว ผู้ประสานงานระดับอำเภอเหล่านี้จะต้องเข้ารับการฝึกงานประมาณ 15 วัน โดยเริ่มจากการช่วยคัดเลือกอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนในเขตอำเภอที่ตนจะต้องรับผิดชอบ เมื่อช่วยคัดเลือกได้ตัวอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนแล้ว จะต้องเข้าร่วมอบรมกับอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนเป็นเวลา 1 วัน และในเรื่องที่เกี่ยวกับวิธปฏิบัติงาน หลักมนุษยสัมพันธ์ วิธีการวางแผนครอบครัว ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว การเสริมสร้างทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว และอื่น ๆ

¹ สังกัดตัวเลขของหน่วยปฏิบัติการ 1, สำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชน.

และหลังจากนี้จะต้องฝึกงานร่วมกับผู้ประสานงานในเขตอื่น เป็นเวลา 1 อาทิตย์

เมื่อครบกำหนด 4 - 6 เดือน ผู้ประสานงานจะได้รับการฝึกอบรมอีก 1 อาทิตย์ ที่สำนักงานที่กรุงเทพฯ เพื่อชี้แจงรายละเอียดเพิ่มเติม เพื่อรู้จักสำนักงานที่กรุงเทพฯ และเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ประสานงานที่เพิ่งเริ่มปฏิบัติงานได้ศึกษางานก่อน แล้วนำปัญหาและความพอใจหรือไม่พอใจต่าง ๆ มาชี้แจงต่อกัน

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ประสานงาน

หลังจากที่ผู้ประสานงานฝึกงานร่วมกับผู้ประสานงานในเขตอื่น ๆ เป็นเวลา 1 อาทิตย์ เสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะเข้าปฏิบัติงานในเขตรับผิดชอบของตน โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบดังนี้

1. ไปเยี่ยมอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนพร้อมอุปกรณ์คุมกำเนิด
2. จำหน่ายอุปกรณ์คุมกำเนิดให้ตามชนิด และจำนวนที่อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนต้องการ
3. รวบรวมเงินจากอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน ตามจำนวนอุปกรณ์คุมกำเนิดที่จำหน่ายออกไป
4. ทำแบบรายงาน วช.502 คือ บัญชีเบิกจ่ายอุปกรณ์คุมกำเนิด
5. ทำแบบรายงาน วช.503 คือ สำเนาผลงานของอาสาสมัคร
6. เป็นที่ปรึกษา และให้คำแนะนำแก่อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน เมื่ออาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนถาม หรือมีปัญหาเกิดขึ้น
7. เข้าร่วมประชุมผู้ประสานงาน ณ สำนักงานสาขาทุกเดือนเพื่อรับทราบนโยบาย แล้วรายงานผลการปฏิบัติงาน ตามวันและเวลาที่กำหนดไว้ล่วงหน้า พร้อมทั้งนำแบบรายงาน วช.503 มาส่งให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการด้วย

การปฏิบัติงานของผู้ประสานงาน

ทุก ๆ ต้นเดือน ระหว่างวันที่ 1 - 10 ของแต่ละเดือน ผู้ประสานงานจะต้องออกไปเยี่ยมอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน โดยผู้ประสานงานจะต้องจัดทำตารางว่าในช่วงระยะไหน

จะไปเยี่ยมอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนใดที่ดูดีบ้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยแก้ปัญหาการไม่พบอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนใด การไปนี้จะไปพร้อมกับอุปกรณ์คุมกำเนิดไปจ่ายแก่อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน ซึ่งจะต้องนำไปให้เพียงพอแก่ความต้องการของอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน (โดยการประมาณการและสถิติที่ผ่านมา) ผู้ประสานงานจะต้องพยายามให้อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนส่งอุปกรณ์คุมกำเนิดเพิ่มเติมอย่างน้อยเท่ากับจำนวนที่อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนได้ให้บริการในเดือนนั้น ๆ และรวบรวมเงินจากอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนให้ครบถ้วนตามจำนวนอุปกรณ์คุมกำเนิดที่จ่ายออกไป และทำแบบรายงาน บัญชีเบิกจ่ายอุปกรณ์คุมกำเนิด (วช.502) ซึ่งผู้ประสานงานมอบให้อาสาสมัครวางแผนครอบครัวจะลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานด้วย แล้วผู้ประสานงานมอบให้อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนเป็นผู้เก็บไว้

นอกจากนี้ผู้ประสานงานจะต้องขอแบบรายงาน บัญชีรายชื่อผู้รับบริการยาเม็ดคุมกำเนิดจากอาสาสมัคร (วช.501) โดยผู้ประสานงานจะตรวจสอบความถูกต้องของการลงแบบรายงาน และจะสอบถามด้วยว่าได้ลงรายการครบถ้วนแล้วหรือยัง เพื่อเตือนความจำ หากมีการลืมลงรายการไปเมื่อพิจารณาดีแล้วผู้ประสานงานจะสรุปจากแบบรายงาน วช.501 และ วช.502 นี้ สรุปเป็นแบบรายงาน วช.503 คือ แบบรายงานสรุปผลงานของอาสาสมัครและหากเก็บรายงานจากอาสาสมัครวางแผนครอบครัวไม่ได้ก็จะเก็บไว้โดยนิตหมายวันไว้ และหากไม่สามารถทำรายงานได้ในเดือนนั้น ในเดือนต่อไปนอกจากจะต้องทำแบบรายงาน วช.503 ของเดือนนั้นแล้ว ก็จะต้องทำแบบรายงาน วช.503 ของเดือนที่แล้วมาทำย้อนหลังอีกเดือน

แบบรายงาน วช.503 นี้ ผู้ประสานงานจะต้องรวมตัวเลข ตรวจสอบความถูกต้องแล้วลงลายมือชื่อไว้พร้อม วันที่ เดือน พ.ศ. ของการทำรายงาน แล้วนำส่งให้หัวหน้าสำนักงานสาขา ณ วันประชุมของทุก ๆ เดือน นอกจากนี้สิ่งซึ่งผู้ประสานงานจะต้องทำอีก คือ จะต้องเป็นที่ปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ออาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน เมื่ออาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนต้องการ เช่นการเป็นผู้ประสานติดต่อกับแพทย์หรือพยาบาลให้เมื่อมีชาวบ้านต้องการทำหมัน หรือเมื่อชาวบ้านต้องการบริการอื่น ที่นอกเหนือจากยาเม็ดคุมกำเนิด และถุงยางอนามัย

การประชุมผู้ประสานงาน

ในแต่ละเดือนจะจัดให้มีการพบปะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการสาขา (หัวหน้าหน่วยปฏิบัติการสาขา เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการสาขา และเจ้าหน้าที่ประจำสาขา) กับผู้ประสานงานในแต่ละอำเภอ โดยในเขตปฏิบัติการ 1 (ภาคเหนือ) จะจัดการประชุมแยกเป็น 2 ที่ คือ ที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย และที่อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกและประหยัดในเรื่องการเดินทาง และค่าใช้จ่าย โดยแบ่งอำเภอที่ประชุมที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มี 17 อำเภอ และอำเภอที่ประชุมที่อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 33 อำเภอ ดังรายละเอียดในภาคผนวก ก.

ในการประชุมนี้จัดเพื่อวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อทางสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชนจะได้ชี้แจงถึงระเบียบใหม่ ๆ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ประสานงานได้ทราบ เช่น การเปลี่ยนแปลงข้อบังคับของทางสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ หีบห่อของยาเม็ดคุมกำเนิด เพื่อนำไปชี้แจงให้อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนได้ทราบ
2. ร่วมปรึกษาและชี้แจงปัญหา ตลอดจนขกถามเรื่องราวต่าง ๆ ระหว่างกัน
3. ประกาศเกียรติคุณ และมอบรางวัลให้กับผู้ประสานงานที่มีผลงานดีเด่น
4. พบปะสังสรรค์ร่วมกันระหว่างผู้ประสานงานแต่ละอำเภอและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชน

วันและเวลาที่จัดประชุม ทางหัวหน้าหน่วยปฏิบัติการสาขา จะแจ้งให้ผู้ประสานงานทราบล่วงหน้าประมาณ 1 เดือน เช่น การประชุมของเดือนมีนาคม ก็จะแจ้งวันและเวลาให้ทราบในคราวประชุมของเดือนกุมภาพันธ์ และนอกจากนี้ยังประกาศติดไว้ที่บอร์ดที่สำนักงานสาขาอีกด้วย

การประชุมจัดขึ้นเวลา 9.00 น. หรือ 10.00 น. โดยที่จังหวัดเชียงรายจะจัดให้ประชุมเวลา 10.30 น. โดยในช่วงเวลาเข้าก่อน/ 10.30 น. ผู้ประสานงานจะทยอยกันมาก่อน เพื่อนำ วช.503 คือ สรุปลงานของอาสาสมัคร นำมาส่งก่อนพร้อม วช.202 คือ ใบส่งอุปกรณ์คุมกำเนิด เพื่อชดเชยอุปกรณ์คุมกำเนิดที่ได้จ่ายให้กับอาสาสมัครวางแผนครอบครัว และ/หรือ วช.201

คือ ใบส่งอุปกรณ์คุมกำเนิด เพื่อเติม เต็มหรือลดสต็อก ถ้ามีให้นำมาพร้อมกันด้วย กล่าวคือ ในการปฏิบัติงานของผู้ประสานงานนั้น ในแต่ละเดือนที่ผู้ประสานงานออกเยี่ยมอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน เพื่อนำอุปกรณ์คุมกำเนิดไปจ่ายให้ตามชนิดและจำนวนที่อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนต้องการ พร้อมทั้งรวบรวมเงินจากอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน ตามจำนวนอุปกรณ์ที่จ่ายออกไป เมื่อผู้ประสานงานออกไปเยี่ยมอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนนี้ ก็จะขอดูแบบรายงาน วข.501 จากอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนด้วย เพื่อรวบรวมเป็นแบบรายงาน วข.503 ก็จะทราบได้แน่นอนว่าในแต่ละเดือนนั้น อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนทั้งหมด สั่งซื้ออุปกรณ์คุมกำเนิดไปเท่าไร จำนวนเงินเท่าไร แล้วนำจำนวนนี้มาทำ วข.202 เพื่อส่งอุปกรณ์คุมกำเนิดชุดเยี่ยมบ้านที่จ่ายออกไปให้กับอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน พร้อมทั้งนำเงินที่เก็บมาได้จ่ายให้กับเจ้าหน้าที่ของทางสำนักงานสาขา ทางสำนักงานสาขาก็จะตรวจดูแบบรายงาน วข.503 และ วข.202 โดยคิดจำนวนเงิน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง แล้วออกใบเสร็จให้กับผู้ประสานงานด้วย

วข.202 นี้จะมี 2 ฉบับ ฉบับแรก ทางสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชนจะเก็บไว้เพื่อเป็นหลักฐานส่งเข้าสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชนที่กรุงเทพฯ เพื่อนำมาวิเคราะห์และทำสถิติการรับบริการต่อไป ส่วนสำเนาอีกฉบับหนึ่งผู้ประสานงานจะเก็บเอาไว้เพื่อไว้เบิกจ่ายอุปกรณ์คุมกำเนิดในตอนบ่ายต่อไป

การประชุมจะสิ้นสุดเวลาประมาณ 12.00 น. หลังจากนั้นจะมีการรับประทานอาหารร่วมกัน ตามสถานที่ที่กำหนดไว้ เช่น ที่ร้านอาหารในตัวเมือง หรือสถานที่ที่ผู้ประสานงานต้องการเสนอแนะไว้ล่วงหน้า โดยทางสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชนจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด

เมื่อรับประทานอาหารเรียบร้อยแล้ว ก็จะกลับมายังสำนักงานสาขา เพื่อเบิกจ่ายอุปกรณ์คุมกำเนิดชุดเยี่ยมต่อไป ระหว่างการเบิกจ่ายอุปกรณ์คุมกำเนิดนี้ก็จะมีการเจรจาพูดคุยกันอย่างเป็นกันเอง¹ ซึ่งทำให้เห็นถึงความสวัสดีอย่างหนึ่งของสำนักงานบริการวางแผนครอบครัว

¹ ข้อมูลได้จากการสังเกตการณ์โดยการเข้าร่วมประชุมร่วมกับผู้ประสานงาน เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2524 ที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เวลา 10.35 น.

ชุมชนในการสร้างความสามัคคี สร้างขวัญให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการบริหารงานหรือ การจัดการในระบบงานอาสาสมัครเช่นนี้ เพราะการทำงานในระบบนี้ต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจปฏิบัติงานร่วมกัน สิ่งจะบรรลุวัตถุประสงค์ในการให้บริการแก่ชุมชนได้

ส่วนการประชุมกันครบสวรรค์ จะเริ่มเวลา 9.00 น. เพราะผู้ประสานงานส่วนมาก จะมาก่อนวันประชุม 1 วัน เพราะบางท้องถิ่นการเดินทางไม่สามารถไปกลับได้ภายใน 1 วัน ดังนั้นจะต้องมาค้างคืนที่นครสวรรค์ 1 คืน โดยทางสำนักงานจะจัดที่พักให้ที่โรงแรมอินทราต ซึ่งเป็นโรงแรมที่อยู่ใกล้สำนักงานลำยา ดังนั้นการส่งแบบรายงาน วช.503 และ วช.202 นี้จะนำ มาก่อนวันประชุม 1 วัน ส่วนผู้ประสานงานที่สามารถไปกลับได้ภายใน 1 วัน ก็จะมาส่งแบบ รายงาน วช.503 และ วช.202 ได้ในวันประชุม ซึ่งจะมีประมาณ 8 - 10 คนเท่านั้น ส่วน รายละเอียดการประชุมต่าง ๆ ก็จะเหมือนกันกับที่จังหวัดเชียงราย¹

คำตอบแทนที่ผู้ประสานงานได้รับ

1. เงินเดือน ผู้ประสานงานถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานบริการวางแผนครอบครัว ชุมชน จะได้รับคำตอบแทนเป็นรายเดือน โดยสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนจะกำหนดอัตรา เงินเดือนขั้นต่ำไว้ และเพิ่มขึ้นเป็นลำดับขั้น และการกำหนดอัตราเงินเดือนครั้งแรกก่อนบรรจุเป็น ผู้ประสานงาน ๆ แต่ละคนจะได้รับเงินเดือนไม่เท่ากัน โดยดูคุณสมบัติอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น วุฒิการศึกษา ฯลฯ

หมายเหตุ ในระหว่างช่วง 15 วันแรก ในการร่วมคัดเลือกอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน การอบรมร่วมกับอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน และในระหว่างการฝึกงานร่วมกับผู้ประสาน งานในเขตอื่น ๆ ในช่วงนี้จะไม่ได้รับเงินเดือน แต่จะได้รับเบี้ยเลี้ยงเป็นรายวัน

2. ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พัก และค่าอาหารวันละ 1 มื้อ สำหรับการประชุมทุกเดือนที่สำนักงานลำยา และเมื่อจะเข้ารับการอบรมที่กรุงเทพฯ ก็จะได้รับ เงินเหล่านี้เช่นเดียวกัน

¹ จากการสังเกตการณ์โดยการเข้าร่วมประชุมกับผู้ประสานงานที่อำเภอเมือง จังหวัด นครสวรรค์ เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2524.

3. สวัสดิการต่าง ๆ เช่น การประกันชีวิต การรักษาพยาบาล การซ่อมแซมพาหนะ เลือเครื่องแบบ

4. คำตอบแทนพิเศษ (Commission) จากการให้บริการยาเม็ดคุมกำเนิดและดูยางอนามัย คือนอกจากผู้ประสานงานจะปฏิบัติงานโดยปกติแล้ว คือเอายาเม็ดคุมกำเนิดและดูยางอนามัยไปจำหน่ายให้กับอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนทุก ๆ เดือน และปฏิบัติหน้าที่ประจำอื่น ๆ แล้ว ผู้ประสานงานยังสามารถช่วยเพิ่มรายได้ให้กับตนเองได้อีกด้วย โดยการเป็นผู้จำหน่ายอุปกรณ์คุมกำเนิดดังกล่าวเอง และจะได้รับคำตอบแทนพิเศษจากสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชนโดยกำหนดอัตราคำตอบแทนพิเศษไว้ เช่น ถ้าทำรายได้ ได้ 501 - 1,000 บาท ได้คำตอบแทน 50 บาท ดังรายละเอียดอัตราคำตอบแทนพิเศษในภาคผนวก ค.

5. ผู้ประสานงานที่มีผลงานดีเด่น จะได้รับรางวัลเป็นของขวัญตอบแทน เช่น เสื้อยืด เสื้อหม้อฮ่อม ตราสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชน เครื่องคิดเลข สร้อยคอ นาฬิกา หรือสิ่งอื่นใด แล้วแต่จะตกลงกันระหว่างการประชุม

หมายเหตุ การพิจารณาผู้ประสานงานที่มีผลงานดีเด่น พิจารณาจากยอดเงิน (รายได้) ตาม ขย.

202 โดยพิจารณาผลงานออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. คิดค่าเฉลี่ยรายได้ใน 6 เดือน ที่ผ่านมา ถ้าทำรายได้ต่อเดือนในระยะ 3 เดือนก่อนการประชุม สูงกว่าค่าเฉลี่ย 6 เดือน ที่ผ่านมา ก็จะได้รับรางวัล เช่น เสื้อยืด ผ้าขาวม้า

2. คิดค่าเฉลี่ยรายได้ใน 6 เดือน ที่ผ่านมา ถ้าทำรายได้ต่อเดือนในระยะ 3 เดือนก่อนการประชุม สูงกว่าค่าเฉลี่ย 6 เดือน ที่ผ่านมา และรายได้สูงขึ้นทุก ๆ เดือน ก็จะได้รับรางวัลใหญ่ เช่น เครื่องคิดเลข สร้อย นาฬิกา

บทบาท หน้าที่ และการทำงานของอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน

อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน ถือได้ว่าเป็นแกนของการทำงานในระบบชาวบ้าน ช่วยชาวบ้าน เพราะอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน เป็นผู้ใกล้ชิดกับชาวบ้านมากที่สุด เป็นผู้ที่จะชักจูง หรือแนะนำ และให้บริการวางแผนครอบครัวชุมชนแก่ชาวบ้าน ดังนั้น ความสำเร็จประการหนึ่งของการทำงานให้แก่ชุมชนนี้ สิ่งขึ้นอยู่กับความสำเร็จของการที่สามารถเลือก

ผู้ที่พร้อมจะช่วยเหลือและมีใจรักที่จะทำงานเพื่อสังคมและประเทศชาติอย่างแท้จริง

คุณสมบัติ การคัดเลือก และการฝึกอบรมอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน

การคัดเลือกอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน เป็นหน้าที่ของหน่วยปฏิบัติการ 1 โดยหัวหน้าหน่วย และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการอื่น ๆ ร่วมกับผู้ประสานงานที่คัดเลือกมาแล้ว เพื่อรับผิดชอบการทำงานในเขตตำบลดำเนินงานนี้ช่วยคัดเลือกอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน โดยจะแบ่งเขตการดำเนินงานออกเป็นหมู่บ้าน แล้วจะเลือกผู้ที่จะมา เป็นอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนประจำหมู่บ้านละ 1 คน ตามสถิติที่ผ่านมา จะเลือกอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนจากชาวบ้านทุก ๆ 500 - 1,500 คน โดยผู้ประสานงานจะถูกคัดเลือกจากประชากรทั้งสิ้นในอำเภอเฉลี่ยประมาณ 70,000 คน¹ โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนไว้ดังนี้²

1. มีลักษณะเป็นผู้นำ หรือเป็นที่เชื่อถือและรู้จักในชุมชนของตนเอง
2. มีที่อาศัยและทำมาหากินเป็นหลักแหล่ง ในชุมชนที่ตนปฏิบัติงานในหน้าที่อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน
3. มีอาชีพใดอาชีพหนึ่ง เป็นหลักดังต่อไปนี้
 - 3.1 เจ้าของร้านค้า
 - 3.2 แพทย์ประจำตำบล
 - 3.3 หมอกลางบ้าน
 - 3.4 ผดุงครรภ์โบราณ
 - 3.5 ครู
4. มีความสนใจและพร้อมที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม

¹ สัมภาษณ์พัฒนาประชากรและชุมชน, เอกสารทางวิชาการพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ, ม.ป.ท., ม.ป.ป.

² สัมภาษณ์พัฒนาประชากรและชุมชน "สรุปผลการดำเนินงานเดือน พ.ค. 2517 - เดือน ธันวาคม 2522". กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร : สัมภาษณ์พัฒนาประชากรและชุมชน 2523), หน้า 2.

5. เป็นชายหรือหญิงก็ได้ แต่ควรมีอายุระหว่าง 25 - 40 ปี
6. มีที่อยู่อาศัยต้องเป็นส่วนกลางของชุมชนสามารถเดินทางไปมาหรือติดต่อได้โดยสะดวก
7. ควรมีความรู้อ่านออกเขียนได้
8. ต้องเป็นบุคคลที่ไม่มีหนี้สิน และไม่มีประวัติเสียทางด้านการเงิน
9. ต้องเป็นบุคคลที่สามารถเก็บเรื่องราวของผู้อื่นได้

จากคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น มีข้อนำสังเกตว่า การกำหนดอาชีพของอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนที่ต้องการนั้น ปัจจุบันอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนส่วนใหญ่มีได้ประกอบอาชีพเหล่านี้เลย และจากการสำรวจโดยการออกแบบสอบถามกลุ่มจากอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน (รายละเอียดแสดงอยู่ในบทที่ 5) ปรากฏว่าปัจจุบันอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนส่วนใหญ่มีได้ประกอบอาชีพเหล่านี้ โดยจากการสำรวจอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ ค้าขายร้อยละ 37.50 และทำนาร้อยละ 36.61

ดังนั้นจึงสมควรที่ทางสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชน จะได้พิจารณาปรับปรุงกำหนดคุณสมบัติของอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน

จากคุณสมบัติดังกล่าว เมื่อคัดเลือกได้ตัวอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนครบแล้ว ก็จะได้เปิดให้มีการอบรมอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนขึ้นเป็นเวลา 1 วัน ซึ่งการให้การอบรมนี้จะเป็นการประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาล เพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาลได้ทราบถึงโครงการให้บริการวางแผนครอบครัวชุมชนของสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชนโดยต้นขัตซึ่งเจ้าหน้าที่ของฝ่ายรัฐบาลที่ร่วมประชุมในครั้งนี้ประกอบด้วย นายแพทย์ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจังหวัด นายอำเภอ นายแพทย์ประจำอำเภอ ผอ.องค์กรฯ ผู้ช่วยผอ.องค์กรฯ และสาธารณสุขอำเภอ ในการประชุมนี้ประกอบด้วย การให้คำบรรยายโดยเจ้าหน้าที่ระดับบริหารของสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชน และนายแพทย์ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจังหวัด คำบรรยายนี้จะเกี่ยวกับหลักมนุษยสัมพันธ์ วิธีการวางแผนครอบครัว ความเข้าใจผิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการคุมกำเนิด และการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว นอกจากการฟังคำบรรยายแล้วยังจะมีการฉายภาพยนตร์ให้ชม และยังจัดให้มีการศึกษาปัญหาหารือร่วมกัน เป็นการสนทนาร่วมกันและมีแบบทดสอบสำหรับอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนอีกด้วย

หน้าที่ของอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน

เมื่อเสร็จสิ้นการอบรมแล้ว อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน จะได้รับยาเม็ดคุมกำเนิด 18 แผง เป็นยาคุมแผงสีขาว 8 แผง ยาคุมแผงสีเงิน 6 แผง ยาคุมแผงสีทอง 4 แผง พร้อมถุงยางอีก 2 โหล ได้รับแผ่นพลาสติกสีขาวตราสมาคม บรรลุเอกสารเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน คือแบบรายงาน วช.501 คือบัญชีรายชื่อผู้รับบริการยาเม็ดคุมกำเนิด แบบรายงาน วช.502 คือบัญชีเบิกจ่ายอุปกรณ์คุมกำเนิด เนื้อเพลงวางแผนครอบครัว วิธีปฏิบัติงานและหน้าที่ของอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนตลอดจนเอกสารเผยแพร่การวางแผนครอบครัวอื่น ๆ และกล่องอนุมัตินิยมหลากหลายเพื่อใส่ยาเม็ดคุมกำเนิด รวมทั้งไปรษณียบัตรเพื่อการควบคุมอีก 1 โหล และป้าย อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน ประจำหมู่บ้าน

หลังจากเสร็จการอบรมและได้รับอุปกรณ์ต่าง ๆ แล้ว อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน จะกลับไปยังหมู่บ้านของตนพร้อมกับเวชภัณฑ์ และเริ่มต้นปฏิบัติงาน จะมีป้ายติดอยู่ที่หน้าที่ทำงาน บ้านหรือร้านค้า เพื่อแสดงให้เห็นทราบว่าเป็นแหล่งที่มียาเม็ดคุมกำเนิด และถุงยางอนามัยจำหน่ายพร้อมทั้งให้คำปรึกษาเรื่องการวางแผนครอบครัวตลอดเวลา โดยอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน จะมีหน้าที่ดังนี้¹

1. ทำการชักจูงและแนะนำชาวบ้านในท้องถิ่นให้มีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว อาสาสมัครวางแผนครอบครัวต้องหาโอกาสชี้แจงให้ประชาชนทราบถึงความจำเป็น และผลดีเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว เพื่อให้แต่ละครอบครัวมีจำนวนบุตรที่เหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจของตน การที่ครอบครัวใดมีลูกมากแต่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี กล่าวคือ ยากจน ย่อมจะเป็นภาระในการหาเลี้ยงชีพมาก เงินทองที่หามาได้ก็ไม่พอใช้ และเหลือเก็บ เพราะต้องใช้จ่ายสูงมาก โอกาสที่จะส่งเสริมให้ลูกของตนมีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ และให้เรียนหนังสือในชั้นสูง ๆ ขึ้นไป ก็เป็นไปได้ยากลำบาก เท่ากับเป็นการตัดอนาคตความก้าวหน้า และการกินดีอยู่ดีทั้งของตนและลูก ๆ
2. ชักจูงชาวบ้านให้มารับบริการวางแผนครอบครัว อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนต้องจูงใจให้ประชาชนในท้องถิ่นหรือหมู่บ้านของตน หันมารับบริการวางแผนครอบครัวโดย

¹ เอกสารประกอบการอบรมอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

สร้างความมั่นใจ ความปลอดภัย และผลดีจากการบริการแก่ประชาชน และพยายามขยายงานวางแผนครอบครัวให้กว้างขวางและทั่วถึง

13. ให้บริการอุปการะคุมกำเนิดแก่ประชาชนในท้องถิ่น ภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน จะต้องผ่านการอบรมให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องการวางแผนครอบครัว และหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติจากหน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชนเสียก่อน จึงจะสามารถทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการคุมกำเนิดให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนได้

14. จัดบันทึกรายชื่อและรายละเอียดอื่น ๆ ของผู้รับบริการตามแบบฟอร์มที่ได้รับมอบหมายไว้ (ขย.501) หลังจากเสร็จการอบรมในการอบรมแต่ละครั้ง เจ้าหน้าที่ของสำนักงานจะชี้แจงให้ทราบถึงวิธีการจัดบันทึกรายงานในการปฏิบัติงานจริง ๆ ผู้ประสานงานจะช่วยแนะนำเพิ่มเติมให้อีกในกรณีที่มีข้อสงสัย เมื่อมีผู้รับบริการทุกครั้งอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนจะต้องจัดชื่อผู้รับบริการและจำนวนอุปการะคุมกำเนิดที่ให้บริการไปไว้ในแบบฟอร์มนี้ และทุก ๆ เดือนผู้ประสานงานจะมาขอคัดลอกรายงานนี้ไปเพื่อส่งรายงานไปให้สำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชนทราบต่อไป

15. รวบรวมเงินจากการให้บริการอุปการะคุมกำเนิดส่งมอบให้ผู้ประสานงานทุกเดือน

16. ติดตามหาล่าเหตุเมื่อมีผู้ขาดบริการ เมื่อมีผู้ขาดบริการ ตัวอย่างเช่น "นางสดตา" เคยมารับบริการยาเม็ดคุมกำเนิดจากอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน "บุญมี" ทุก ๆ วันที่ 5 ของเดือน แต่ต่อมาในเดือนหนึ่ง เมื่อวันที่ 5 ผ่านไปแล้ว นางสดตาก็ไม่ได้มาขอรับบริการ บุญมีจะต้องรีบเดินทางไปเยี่ยมนางสดตาที่บ้าน สอบถามล่าเหตุว่าทำไมถึงหยุดรับบริการ ยาไป หากนางสดตาตอบว่า "กินยาแล้วเกิดอาการไม่สบาย สงสัยว่าจะแพ้ยา" บุญมีจะต้องอธิบายถึงเหตุผลและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและหากว่านางสดตาไม่สามารถจะรับยาต่อไปได้จะต้องจัดบันทึกข้อความนั้น ๆ ลงในแบบฟอร์มรายงานรายชื่อผู้มารับยานางสดตาแพ้ยา เป็นต้น และจะต้องแจ้งให้ผู้ประสานงานทราบทันที พร้อมกับแนะนำให้นางสดตาใช้วิธีคุมกำเนิดอย่างอื่นแทน เช่น ใช้อุปกรณ์อนามัยหรือแนะนำให้ไปพบแพทย์เสียเองเลย เพื่อให้ลี้ห้วงอนามัย เป็นต้น

17. แนะนำและชักจูงประชาชนผู้มีบุตรเพียงพอแล้วให้ไปรับบริการใส่ห่วง หรือทำหมันที่หน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุข ครอบครัวชนบทส่วนมากเป็นผู้มีรายได้น้อย และต้องตรากตรำ

ทำงานหนัก การมีลูกมากทำให้สุขภาพของผู้เป็นแม่ทรุดโทรมเร็ว ดังนั้นจึงไม่ควรมีลูกมากเกินไป เมื่ออาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนเห็นครอบครัวใดมีลูกมากเกินไปและมีฐานะไม่ดีพอที่จะให้การเลี้ยงดูและส่งเสริมลูก ๆ ให้มีโอกาสได้รับการศึกษาในชั้นสูง ๆ ต่อไปได้ หรือครอบครัวใดไม่ต้องการมีลูกอีกแล้วก็แนะนำให้ไปพบแพทย์เพื่อทำหมันที่หน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุข เช่น สถานีอนามัยหรือโรงพยาบาล

8. แก๊วโซลิวคือเป็นอุปสรรคต่อการวางแผนครอบครัว เมื่ออาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน ได้รับการอบรมและออกไปปฏิบัติงานในท้องถิ่นแล้ว เพื่อนบ้านบางคนอาจพูดว่า "กินยาเม็ดคุมกำเนิดไม่ดี" อาจทำให้เรียนศีรษะหรือทำให้ประจำเดือนมามากผิดปกติ หรือทำให้ไม่มีแรงปฏิบัติงาน ฯลฯ อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนจะต้องใช้ความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการอบรมมาแล้ว ชี้แจงให้เพื่อนบ้านได้เข้าใจอย่างถูกต้อง เพื่อไม่ให้มีการเข้าใจผิดกันอีกต่อไป

9. ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้รับบริการ เมื่อต้องการไปพบแพทย์ในกรณีที่เกิดอาการแพ้ยา หรือมีอาการข้างเคียงที่สงสัยว่าจะแพ้ อาการแพ้ส่งจากกินยาเม็ดคุมกำเนิดหรือที่แพทย์เรียกว่าอาการข้างเคียง อาจเกิดขึ้นได้กับสตรีบางคนเท่านั้น บางคนอาจมีอาการมาก เมื่อเกิดกรณีเช่นนี้ขึ้น อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนจะต้องให้การช่วยเหลือโดยนำไปพบแพทย์ตามหน้าที่เพื่อนบ้านพึงปฏิบัติต่อกัน

วิธีปฏิบัติงานเผยแพร่และให้บริการวางแผนครอบครัว

หลังจากที่อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนได้รับการอบรม และรับทราบหน้าที่เรียบร้อยแล้ว อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนก็จะทำหน้าที่เผยแพร่และให้บริการวางแผนครอบครัว ซึ่งจากการสัมภาษณ์¹ และสำรวจโดยการออกแบบสอบถามจากอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน

¹ สัมภาษณ์ จ.ส.ต. ดาวราย พลาผล อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน 'อ.พิชัย' 'จ. อุดรดิตถ์' และนายอินโธ เรือนมิ่ง อาสาสมัครวางแผนครอบครัว 'อ.เมือง' 'จ.แพร่' เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2523 ที่สำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชนที่กรุงเทพฯ ในโอกาสงานเลี้ยงฉลองอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนที่มีผลงานดีเด่น

ได้ข้อมูลวิธีปฏิบัติงานเผยแพร่และให้บริการ ดังนี้

1. เผยแพร่และให้บริการเมื่อเวลาคนมาซื้อของร้อยละ 51.04 ทั้งนี้เนื่องจากอาชีพหลักของอาสาสมัครวางแผนครอบครัวส่วนใหญ่คือ การค้าขาย (ร้อยละ 37.50) ดังนั้นเมื่อเวลาคนมาซื้อของอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนก็จะแนะนำอุปกรณ์คุมกำเนิดว่ามีขายอยู่ที่ใด และพร้อมกับสอดแทรกเรื่องการวางแผนครอบครัวให้ลูกค้าได้ทราบไปพร้อม ๆ กับการขายของ ในลักษณะการพูดจาที่เป็นกันเองมากที่สุด
2. เผยแพร่และให้บริการโดยการออกไปพบกับชาวบ้านร้อยละ 38.08 เมื่ออาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนว่างจากการปฏิบัติหน้าที่หลัก ก็จะใช้เวลาส่วนที่เหลือทำหน้าที่อาสาสมัคร โดยการออกไปพบ เยี่ยมเยียนเพื่อนบ้านญาติสนิท หรือคนรู้จัก เพื่อไปติดตามการรับบริการ สำหรับผู้ที่เคยมารับบริการและยังคงมารับบริการอยู่ และสำหรับผู้ที่เคยมารับบริการและเงียบหายไปก็จะไปตามถึงสำเหตุที่ไม่มารับบริการอีก เพื่อเป็นข้อมูลเพื่อแจ้งให้ทางสำนักงานสาขาได้ทราบถึงสำเหตุเพื่อหาทางแก้ไขต่อไป แต่สำหรับผู้ที่ยังไม่เคยทราบและไม่เคยใช้บริการเลย ก็จะออกไปแนะนำเรื่องการวางแผนครอบครัวให้ทราบ โดยการชี้แนะให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับต่าง ๆ พร้อมทั้งแนะนำตัวว่าเป็นอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน ถ้ามีเรื่องข้องใจหรือสงสัยต้องการรับบริการก็ให้มารับบริการได้ตลอดเวลา
3. เผยแพร่และให้บริการโดยวิธีอื่น ๆ ร้อยละ 10.88 เมื่อเวลาว่างงานเทศกาลงานรื่นเริง หรืองานพิธีต่าง ๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน เมื่ออาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนได้พบปะสนทนากับบุคคลต่าง ๆ ในงานก็มักจะถือโอกาสสนทนาแนะนำตนเองว่าเป็นอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน และแนะนำเรื่องการวางแผนครอบครัวด้วยเสมอ และอีกวิธีหนึ่งที่ใช้คือเมื่อมีการประชุมลูกบ้านก็จะขอเวลาส่วนหนึ่งของการประชุมเพื่อการวางแผนครอบครัว จะสังเกตได้ว่า อาสาสมัครวางแผนครอบครัวจะหาโอกาสหรือจะใช้ทุกโอกาสที่มีเพื่อการเผยแพร่และให้บริการวางแผนครอบครัวเข้าไปด้วยเสมอ ทั้งที่ทำงาน ที่บ้าน หรือแม้แต่การออกไปพบกับชาวบ้านเองก็ตาม

ตารางที่ 1

แสดงวิธีการเผยแพร่และให้บริการวางแผนครอบครัวของอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน

วิธีเผยแพร่และให้บริการวางแผนครอบครัว	จำนวน	%
เวลาคนมาซื้อของ	122	51.04
ออกไปพบกับชาวบ้าน	91	38.08
อื่น ๆ	26	10.88
รวม	239	100.00

คำตอบแทนที่อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนได้รับจากการปฏิบัติงาน

อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชน ถ้าจะเปรียบอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนก็เหมือนกับพนักงานขายของธุรกิจเอกชนนั่นเอง คือเป็นผู้ที่ขายสินค้าให้กับบริษัท จะต่างกันก็ตรงที่ว่าบริษัทหรือองค์กรของพนักงานขาย มุ่งและเน้นวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไร แต่สำหรับองค์กรของอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนนี้เป็นในรูปของสังคม ซึ่งตั้งขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์บริการและช่วยเหลือชุมชน คือไม่แสวงหากำไร ดังนั้นความมุ่งมั่นและความตั้งใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนจึงไม่ใช่เพื่อเงินเป็นวัตถุประสงค์สำคัญ และจากการสำรวจโดยการออกแบบสอบถามสุ่มจากอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนได้จำนวน 224 คน ต่อคำถามที่ว่า "ทำงานงานอาสาเพื่อ..." ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2

แสดง เหตุผลของอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนที่ทำงานอาสาสมัคร

เหตุผล	จำนวน	%
ช่วยชาติและสังคม	209	93.30
เพิ่มรายได้	8	3.57
เพื่อเป็นงานอดิเรก	7	3.13
เพื่อความสนุก	-	-
อื่น ๆ	-	-
รวม	224	100.00

อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชน 93.30% ทำงานอาสาสมัครเพื่อช่วยชาติและสังคม 3.57% ทำงานอาสาสมัครเพื่อเพิ่มรายได้ และอีก 3.13% ทำเพื่อเป็นงานอดิเรก จากผลการสำรวจนี้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนทำนี้มิใช่เพื่อต้องการเงินหรือเพื่อเพิ่มรายได้เป็นสิ่งสำคัญ และมีใจเพื่อความสนุก แต่ทำด้วยใจรักที่จะช่วยชาติและสังคม เพราะอาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนไม่ถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ประจำของสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชน จึงไม่ได้รับเงินเดือน ค่าตอบแทนมีเพียงส่วนต่างระหว่างราคาค่าหน่วยกับราคาที่ย่ำให้กับผู้ประสานงาน โดยยาเม็ดคุมกำเนิดจะได้เพียงค่าตอบแทนแผงละ 1 บาท และถุงยางอนามัยอีกชิ้นละ .25 บาท ซึ่งเมื่อเทียบกับเวลาที่ต้องเสียไปเพื่อทำงานนี้แล้วจะเห็นว่าไม่คุ้มกันเลย เพราะบางครั้งการขยายยาคุมกำเนิดและถุงยางอนามัย อาสาสมัครวางแผนครอบครัวชุมชนจะต้องออกไปพบกับชาวบ้านเพื่อชักจูงให้มาใช้บริการ ซึ่งต้องเสียเวลาและต้องใช้อิสรยาศัยไมตรีที่ต่ออย่างมากที่จะโน้มน้าวให้ชาวบ้านมารับบริการได้